

Luku 4: Sommittelun säännöt

SÄÄNTÖJEN ENSISIJAINEN TEHTÄVÄ sommitelussa ei ole kohteiden tarkka sijoittaminen. Säännöt pikemminkin pakottavat meitä sommittelemaan määrätietoisesti. Näiden periaatteiden pohtiminen saa sinut sitoutumaan prosessiin ja auttaa sinua tekemään harkittuja päätöksiä. Niiden päätehtävänä on inspiroiminen, ei näkemysesä kahlitseminen.

Taide on subjektiivista ilmaisua, kun taas säännöt ovat objektiivisia yksinkertaisuuksia. Jos annat sääntöjen sanella som-

mitelmiesi tyylin samalla tavalla kerrasta toiseen, kuvistasi tulee yllätyksettömiä ja kaavamaisia, mikä on tyyli kohtalo kenelle tahansa taiteilijalle. Perinteisen sommittelun taiteelliset säännöt ansaitsevat kuitenkin huomiosi hyvistä syistä – ne ohjaavat sinua oikeaan suuntaan ja tuottavat haluttuja vaikutelmia useimmissa tilanteissa. Niksi on näiden sääntöjen tarkoituksen yhdistäminen omaan henkilökohtaiseen näkemysesä.

Käytä sääntöjä taktisesti tasapainoisten kuvien tuottamiseen ja luovan energiasi herättämiseen. Päätä sitten valon, kohteen ja tilanteen mukaan, missä määrin sommittelman tulisi noudattaa sääntöjä tai poiketa niistä. Ei ole oikeaa tai väärää, joten älä anna sääntöjen rajoittaa itseäsi. Vain sinä osaat parhaiten järjestää sommitelmiesi elementit. Joissakin tilanteissa totunnaisten sääntöjen venyttäminen tai rikkominen auttaa välittämään sanomasi yllättävällä tavalla. Luvussa 6 tarkastelemme tapoja, joilla voit rikkoa sääntöjä hyvin tuloksin. Valokuvaaja Edward Weston, yksi taiteenlajin varhaisista mestareista, sanoi kerran:

Symmetria ja sommittelman elementtien keskittäminen on pantu tässä maisemassa hieman sijoiltaan panemalla kaksi venettä sivuun. Tämä sommitelma ei noudata tarkasti kolmasosasääntöä, mutta hyödyntää sen yleistä ideaa.

”Sommittelun sääntöihin tukeutuminen ennen kuvaamista on vähän samanlaista kuin painovoimalakiin tukeutuminen ennen kävelyllä menoa.”

Näiden sääntöjen oppiminen ei auta sinua valitsemaan kohteitasi tai päättämään, miten valokuvat ne, mutta ne opastavat sinua suunnittelemaan katsojaa miellyttäviä kuvia. Älä pidä niitä niinkään käskyinä kuin hyvinä vaikutteina, jotka auttavat sinua ilmaisemaan itseäsi selvemmin. Näiden sääntöjen huomioon ottaminen ohjaa sinut kohti valintoja ja tekoja, jotka voivat sysätä sommitelmasi kohti menestystä.

Sääntöjä on paljon, ja kaikkien sanotaan johtavan sommittelun nirvanaan. Tarvitset kuitenkin vain muutamia perusperiaatteita luodaksesi erinomaisia sommitelmia.

Tärkeintä on yhdistää sääntöjen tarkoitus omaan näkemykseesi.

Tavoitteena on mielesi vapauttaminen rajoitteista ja teknisistä kysymyksistä, jotta olisit avoin ja vastaanottavainen ympäristösi virikkeille. Käytä sääntöjä vain niin kauan kuin tarvitset niitä. Kun sommittelutaitosi muuttuvat vaistomaisemmiksi, visuaalinen tietoisuus ja hahmotus kehittyvät. Harjoittelun ja kokemuksen myötä opit Edward Westonin tapaan vapautumaan säännöistä. Tukeudu kuitenkin aluksi näihin vakiintuneisiin käytäntöihin, joiden avulla voit luoda tasapainoisia, katsojansa vangitsevia sommitelmia.

Kolmasosasääntö

On valitettavaa, että yksi hyvän sommittelun perimmäisistä rakennuspalikoista on saanut

Sääntöjen pätehtävä on inspiroida, ei kahlita näkemystäsi tiettyyn muottiin.

nimen ”sääntö”. Niin sanottu kolmasosasääntö on vanhimpia ja perustavimpia sommittelun periaatteita, jolla on takanaan vuosisatojen taidehistoria. Mutta ”sääntö” on liian vahva sana kuvaamaan käsitettä, joka on tarkoitettu pikemminkin inspiraatioksi kuin ehdottomaksi dogmiksi. Sen positiivinen vaikutus tilan järjestämisessä on syy, jonka vuoksi se saa niin paljon huomiota. Kolmasosasääntö on visuaalisen viestinnän ”kielioppi”, samanlaista kuin lauseopin säännöt, joiden avulla järjestämme sanat ymmärrettäväksi lauseiksi.

Soveltaaksesi kolmasosasääntöä sommitelmaan kuvittelet etsimesi näkymän jakautuvan kolmeen osaan sekä vaaka- että pystysuunnassa ikään kuin sen päälle olisi piirretty ristinollapelin ruudukko. Käytä tätä ruudukkoa ohjaamaan sommitelmasi visuaalisten elementtien sijoittelua. Pane pääkohde sekä muut sommitelmasi tärkeät linjat ja elementit ruudukon viivoille tai lähelle niiden leikkauspisteitä. Joissakin digijärjestelmäkameroissa etsimeen saa ruudukon, joka helpottaa havainnollistamista. Katso tarkemmat tiedot kamerasi käyttöohjeesta.

Kolmasosasäännön kauneus on sen yksinkertaisuudessa, josta huolimatta se vaikuttaa visuaaliseen suunnitteluun merkittävästi. Säännön taustalla oleva teoria auttaa sinua rakentamaan elementeistä tasapainoisen kokonaisuuden. Se liittyy visuaaliseen rakenteeseen, massan jakautumiseen kuva-alassa sekä visuaalisten prioriteettien määrittämiseen näkymän linjojen, muotojen, värien ja tekstuurien välille. Lisäksi se auttaa rytmittämään katsojan silmien liikettä tavalla, joka houkuttelee häntä tutkimaan valokuvaa kokonaisuutena.

Sommitelman keskipiste on yleensä epätyydyttävä pysähdyspaikka katseelle. Kun silmää ei vihjata kohti muita tutkittavia alueita, katselukokemus jää keskeneräiseksi. Keskittäminen pyrkii tekemään elementtien asetelusta symmetristä tai jäykkää, eivätkä katsojan silmät ohjautu tutkimaan kuvan muita osia, koska hänen aivonsa eivät löydä sommitelmasta minkäänlaista suunnattua virtausta. Kolmasosasäännön mukainen pääkohteen epäkeskinen sijoittelu auttaa välttämään maalitaulusomittelun staattisuutta.

Valitettavasti useimmissa järjestelmäkameroissa automaattitar-

kennuspiste on aivan etsimen keskellä. Tällä voi olla se tahaton seuraus, että pääkohde sijoitetaan aina kuvan keskipisteeseen. Tarkista, voiko kamerassasi muuttaa automaattitarkennustilaa. Jos tällaista mahdollisuutta ei ole, lukitse tarkennus pääkohteeseesi painamalla laukaisin puoleenvälisiin, rajaa kuva uudelleen (pitäen tarkennusta edelleen lukittuna) siten, että kohteesi on ruudukon leikkauspisteessä, ja ota kuva vasta sitten. Tämä menetelmä toimii parhaiten käsivaralta ja vaatii hieman enemmän näppäryyttä, jos kamera on jalustalla.

Onnistuneet keskipainotteiset sommitelmat eivät ole mahdollisia, mutta staattisten pyrkimysten torjuminen vaatii teknistä taitoa. Tilanteissa, jossa elementtien järjestys tukee symmetristä sommittelua, keskellä olevaa kohdetta tulisi tasapainottaa pienemmillä satelliittielementeillä strategisissa paikoissa pääkohteen ympärillä. Ne antavat sommitelmalle energiaa houkuttelemalla silmää liikkumaan kohteen ja sitä ympäröivien elementtien välillä. Näiden sivuelementtien tulisi tukea kuvan tarinaa täydentämällä pääkohdetta ja olemalla sopusoinnussa kuvan teeman kanssa.

Ehkä yleisin valokuvaajien kohtaama sommittelun elementti on hallitseva horisontti. Usein horisontin annetaan sen enempää harkitsematta leikata kuva täsmälleen keskeltä siten, että alaosa on maata ja yläosa taivasta. Vaikka joissakin tilanteissa tällainen puolitus voi olla oikea ratkaisu, useammin se tuottaa staattisia, tylsiä sommitelmia ja tuhlaa tilaa kuvan reunoilla.

Horisontin sijoittaminen lähelle jompaakumpaa kolmasosasääntöruudukon vaakalinjaa nostaa tai laskee horisonttiviivaa. Korkea horisontti korostaa kiinnostavaa etualaa, kun taas alhaalla oleva horisontti kiinnittää huomion dramaattiseen taivaaseen. Tilanteissa, joissa taivas ei ole erityisen mielenkiintoinen, esimerkiksi täysin pilvisellä tai aivan pilvettömällä säällä, horisontin voi hyvin nostaa aivan yläreunaan, jolloin taivaasta näkyy vain kapea kaisla kontekstin vuoksi. Kääntäen jos etuala ei ole sommittelun kannalta kovin kiinnostavaa tai jos taivas on erityisen dramaattinen, kokeile horisontin siirtämistä kuvan alareunaan tuodaksesi esiin parhaat näkymät. Nämä tekniikat toimivat niin vaaka- kuin pystykuvillekin.

Epäilemättä kolmasosasäännön tärkein tehtävä on tasapainon ja sopusuhtaisuuden vaikutelman luominen sommitelman elementtien välille. Sijoita ruudun pystylinjoja apuna käyttäen pääkohde ja alisteiset kohteet sommitelmaan toisiaan vastapäätä. Tämä sijoittelu luo suotuisan epäsymmetrisen tasapainon ja hyödyntää kuva-alaa täysipainoisesti.

Tasapainon käsite viittaa siihen, että kuvan elementeillä on visuaalista painoa. Suuret kohteet ovat tietenkin painavampia kuin pienet, ja tummat tai värikylläiset kohteet painavat enemmän kuin vaaleat. Kunkin elementin sijoituspaikka ja suhde muihin elementteihin on ratkaisevan tärkeä sommitelman visuaalisen hierarkian kannalta. Se kertoo katsojalle, mikä valokuvassa on kaikkein tärkeintä.

Oletamme tietoisesti, että sommitelman keskipiste on visuaalisen asteikkomme tukipiste. Tukipisteen toiselle puolelle sijoitettu painava elementti (kuvan pääkohde) saadaan hyvin tasapainoon sijoittamalla kevyempiä elementtejä (alisteisia kohteita) sen vastakkaiselle puolelle varsinkin, jos nämä kevyemmät elementit sijoitetaan kauemmaksi tukipisteestä. Tämä

on klassinen epäsymmetrinen sommiteluratkaisu.

Suhteellinen tasapaino on suunnittelun tärkeä tekijä, joka ilmentää vaihtelun tai runsauden symboliikkaa. Päätökset, jotka koskevat kohteiden kokoa ja sijoittelua kolmijakoruudukolle, määräävät, kuinka paljon kutakin kohdetta painotetaan. Tietty määrä epätasapainoa tai epäsymmetriaa on tavallisesti suunnittelun kannalta edullista. Tekemäsi ratkaisut vaikuttavat kuvassa esiintyvän tasapainon asteeseen. Pysymällä uskollisena näkemyksellesi ja valokuvan aiotulle teemalle osaat tehdä nämä päätökset oikein.

Kolmasosasääntöä käyttäessäsi panet intuitiosi ja vaistososi töihin etsimään parasta tapaa kertoa tarinasi visuaalisesti. Pääkohteen sijoittaminen näkyvästi jollekin kolmasosalinjoista jättää käyttöösi kaksi kolmasosaa kuva-alasta tasapainottamaan kuvaa, luomaan virtausta ja antamaan kohteesi kontekstin. Kolmasosasääntö auttaa käyttämään tätä tilaa järkevästi. Sen lähtökohta ei ole ainoastaan symmetristen sommitelmien välttäminen vaan tämän lisäksi se luo pääkohteen ympärille miellyttävässä suhteessa tilaa ja välttää häiritse-

Vinkki: symmetriset sommitelmat ovat seesteisiä, epäsymmetrisissä on energiaa.

vien jännitteiden muodostumisen pääkohteen ja kuva-alan reunojen välille.

Ruudukko voi auttaa sinua järjestämään minkä tahansa näkymän osatekijät. Kohteiden sijoittelu viivoille on kuitenkin vasta sommittelun alku. Tämän jälkeen omien vaistojesi on otettava ohjat käsiinsä ja päätettävä elementtien lopullinen järjestys. Kun alat nähdä kolmasosasäännön pikemminkin deskriptiivisenä (kuvailevana, ohjaavana) kuin preskriptiivisenä (määräväänä, osaat käyttää sen ideaa hyväksesi miettimättä sen asettamia rajoituksia.

KOLMASOSASÄÄNNÖN RUUDUKKO

Käyttääksesi kolmasosasääntöä sommitteluun kuvittele katsovasi näkymää etsimestä, joka on jaettu kolmeen osaan sekä vaaka- että pystysuunnassa kuin ristinollapelin ruudukko. Käytä ruudukkoa apukeinona sijoittaessasi visuaalisia elementtejä sommitelmiisi. Sijoita pääkohde ja sommitelmasi muut tärkeät linjat ja elementit ruudun apuviivoille tai lähelle viivojen leikkauspisteitä.

